e-GİFDER ISSN 2146-3301
Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi | Gumushane Unıverstiy e-journal of Faculty of Communication
CİLT/VOLUME: 13 SAYI: 2 EYLÜL / SEPTEMBER 2025

TRANSHÜMANİZ KONULU ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Elif AKÇAY[1]

ÖZ

Araştırma Makalesi

Research Article

[1] Arş. Gör. Dr.
Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye

elifakcay@maltepe.edu.tr

0000-0002-2566-7288

Başvuru Tarihi / Received

21.04.2025

Kabul Tarihi / Accepted

25.08.2025

Transhümanizm, insanın mevcut kapasitesini aşan ve biyolojik sınırları geliştirmeyi amaçlayan felsefi, teknolojik ve küresel bir harekettir. Transhümanizme duyulan ilginin artması, akademik yazında da yankı bulmuş ve farklı disiplinlerden araştırmacılar, bu kavramı çeşitli yönleriyle ele almıştır. Bu çalışma, Türkiye'deki transhümanizm konulu akademik yayınları bibliyometrik yöntemle inceleyerek, alanın akademik literatürdeki yerini belirlemek ve gelişimini analiz etmeyi amaçlamaktadır. 2012-2024 yılları arasında Dergipark platformunda yayımlanan 64 makale, yıl, sayfa sayısı, anahtar sözcük, yayın dili, konu başlıkları, araştırma yöntemleri ve yazar özelliklerine göre değerlendirilmiştir. İncelenen makalelerin 51'i Türkçe, 13'ü İngilizce dilinde yayınlanmıştır. Makalelerde 184'ü benzersiz olmak üzere toplam 311 anahtar sözcük kullanıldığı görülmüştür. En sık kullanılan ilk beş anahtar sözcük "Transhümanizm" (56), "Yapay Zekâ" (13), "Posthümanizm" (10), "Ölümsüzlük" (7) ve "Teknoloji" (6) şeklindedir. Araştırmaların büyük bir kısmının din alanında yazıldığı ve sırasıyla felsefe, edebiyat, sinema, sanat, hukuk ve iletişim konularına odaklandığı gözlenmiştir. İncelenen tüm makaleler nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Bulgular, transhümanizm konusundaki akademik ilginin son yıllarda arttığını, ancak özellikle nicel yöntemlerin ve ampirik çalışmaların eksikliğinin, alanın metodolojik çeşitliliğini sınırladığını ortaya koymaktadır. Türkiye'deki transhümanizm literatürü, disiplinlerarası bir çeşitlilik sergileyerek gelişmekte olan bir araştırma alanını temsil etmektedir. Çalışma, gelecekte transhümanizmin hukuki, sosyal ve etik etkilerini inceleyen daha kapsamlı araştırmaların yapılması gerektiğini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Transhümanizm, Yapay zekâ, Posthümanizm, Bibliyometrik analiz.

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF STUDEIES ON TRANSHUMANISM

ABSTRACT

Transhumanism is a philosophical, technological and global movement that aims to develop biological limits that exceed human capacity. The increasing interest in transhumanism has found an echo in the academic literature and researchers from different disciplines have addressed this concept in various aspects. This study aims to analyse the place and development of the field in the academic literature by examining academic publications on transhumanism in Türkiye through

bibliometric method. The 64 articles published on the Dergipark platform between 2012 and 2024 were analysed according to year, number of pages, keywords, language of publication, subject headings, research methods and author characteristics. Of the articles analysed, 51 were published in Turkish and 13 in English. It was observed that a total of 311 keywords were used in the articles, 184 of which were unique. The first five most frequently used keywords are 'Transhumanism' (56), 'Artificial Intelligence' (13), 'Posthumanism' (10), 'Immortality' (7) and 'Technology' (6). It was observed that most of the studies were written in the field of religion and focused on philosophy, literature, cinema, art, law and communication respectively. All articles analysed were based on qualitative research method. The findings reveal that academic interest in transhumanism has increased in recent years, but the lack of quantitative methods and empirical studies in particular limits the methodological diversity of the field. The transhumanism literature in Türkiye represents an emerging field of research, exhibiting an interdisciplinary diversity. The study suggests that more comprehensive research examining the legal, social and ethical implications of transhumanism should be conducted in the future.

Keywords: Transhumanism, Artificial intelligence, Posthumanism, Bibliometric analysis.

GİRİŞ

Teknolojinin hızlı gelişimi, insan yaşamını ve biyolojik sınırlarını genişletme yönündeki arayışları derinleştirmiştir. Bu bağlamda transhümanizm, insan kapasitesini aşan ve biyolojik sınırları geliştirmeyi amaçlayan felsefi ve teknolojik bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle insan ömrünü uzatmak, zekayı artırmak gibi hedefler, transhümanizmin temel motivasyonlarındandır. Ancak bu hedeflerin etik, sosyal ve psikolojik boyutları da önemli tartışmaları beraberinde getirmektedir.

Transhümanizm çok sayıda temsilcisi olan küresel bir harekettir. Transhümanizme duyulan ilginin artması, akademik yazında da yankı bulmuş ve farklı disiplinlerden araştırmacılar, bu kavramı çeşitli yönleriyle ele almıştır. Literatürdeki transhümanizm çalışmalarının kapsamını anlamak, bu alanda gelecekte yapılacak araştırmalara ışık tutabilecektir. Bibliyometrik analiz, transhümanizm alanında yayınlanan çalışmaları değerlendirmek ve literatürdeki temel eğilimleri ortaya çıkarmak için etkili bir yöntem sunmaktadır. Bibliyometrik analiz, yayın sayısı, araştırma konuları, anahtar kelime kullanımı ve yazarlar gibi çeşitli kategoriler üzerinden, araştırma alanının yapısını daha anlaşılır kılmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye'deki transhümanizm konulu literatür ele alınarak, alandaki makalelerin bibliyometrik bir analizi yapılmıştır. Borgman'a göre (Borgman, 2007, s. 18), bibliyometri analizi, "akademik yayınların dijitalleşmesiyle birlikte, araştırmaların etkisini ve bilimsel bilgi altyapısının evrimini anlamak için kullanılan bir yöntemdir. Bu süreç, bilimsel iletişimin dinamiklerini anlamaya ve akademik performansı ölçmeye olanak tanımaktadır." Bibliyometri analizinin, bilimsel araştırmaların değerlendirilmesinde ve akademik performansın ölçülmesinde önemli bir yöntem olduğu bilinmektedir. Bibliyometri, araştırmaların tanımlanması, değerlendirilmesi ve takip edilmesi için nicel bir yaklaşım kullanmaktadır (Zupic & Čater, 2015).

Bu doğrultuda mevcut çalışmanın amacı, transhümanizm konusunda Türkiye'de yapılan araştırmaların gelişimini, yöntemsel yaklaşımlarını ve anahtar sözcüklerini inceleyerek bu konunun akademik yansımasını ortaya koymaktır. Araştırmada; anahtar kelimeler, yazar sayısı, yayın dili, sayfa sayısı, yayın tarihi,

transhümanizmin hangi konularla birlikte ele alındığı ve yazarların unvanlarına göre dağılım faktörleri detaylandırılmıştır.

1. Transhümanizm Kavramının Gelişimi

Transhümanizm kavramı, ilk olarak Julian Huxley tarafından 1957 yılında yayımlanan New Bottles for New Wine adlı eserde dile getirilmiştir. Huxley, bu eserinde transhümanizmi şöyle tanımlar:

> Transhümanizme inanıyorum; bunu içtenlikle ifade edebilecek yeterli sayıda insanın olması gerekiyor. İnsan türü, bizim türümüzden ne kadar farklıysa, bizim türümüz de Pekin insanından o kadar farklıdır. Yeni bir varoluş biçiminin eşiğindeyiz ve nihayetinde insanlık gerçek kaderini bilinçli bir şekilde gerçekleştirecektir (Huxley, 1957, s. 17).

More ise transhümanizmi, "yaşlanmayı ortadan kaldırmak ve insanın entelektüel, fiziksel ve psikolojik kapasitelerini geliştirmek için yaygın olarak mevcut teknolojiler geliştirerek, insani koşulu temel olarak iyileştirme olasılığını ve arzu edilebilirliğini doğrulayan entelektüel ve kültürel hareket" olarak tanımlamaktır (More, 1990, s.1). Yapay zekâ, biyoteknoloji, nanoteknoloji ve genetik mühendisliği gibi alanlardaki ilerlemeler, insan bedeni ve zihni üzerinde potansiyel değişikliklere olanak tanırken, transhümanizm, bu teknolojik gelişmelerin insana yeni yetenekler kazandırabileceğini savunmaktadır.

Transhümanizm kavramının modern bağlamda anlaşılmasına yönelik en etkili çalışmalardan biri, FM-2030[1] tarafından kaleme alınan Are You a Transhuman? adlı eserdir. Bu çalışma, transhümanist düşüncenin temel ilkelerini ortaya koyarak bireylerin bu ideolojiyi benimseyip benimsemediğine dair bir özdeğerlendirme sunması açısından önem taşımaktadır (FM-2030, 1989). Max More'un "Transhumanism: A Futurist Philosophy" başlıklı makalesi, 1990 yılında yayımlanmasından itibaren transhümanizm kavramının çağdaş anlayışına yön veren temel metinlerden biri olmuştur. More'un bu çalışması, transhümanist felsefenin

[1] Yazar, başlangıçta F. M. Esfandiary olarak tanınmakla birlikte, isimlerin keyfi olarak atandığına dikkat çekmek ve 2030 yılında yüzüncü doğum gününü kutlama arzusunu vurgulamak amacıyla adını FM-2030 olarak değiştirmiştir. 2000 yılında pankreas tümöründen kaynaklanan komplikasyonlar nedeniyle ölmüştür.

temel ilkelerini sistematik bir şekilde ele alarak, kavramın teorik çerçevesini şekillendirmiştir (Akçay, 2022).

Transhümanizm olarak bilinen sosyal ve entelektüel hareket, hümanizmin ve modern siyasi oluşumların merkezinde yer alan insan figürünü sorgulamaktadır. Daha geniş bir insan sonrası dönüşün parçası olarak, sıklıkla insan bedenlerini ve sınırlarını yeniden tanımlayan teknolojik geliştirmelerle ilişkilendirilmektedir. Mükemmel olmayan insanı kabul eden transhümanizm, insanı odak noktasından çıkarmakta ve insan vücudunun biyolojik sınırlarını aşmaya çalışmaktadır (Akçay, 2022, s.59). İnsan ile insan sonrası arasındaki form olan transhuman ise Dağ'a göre insanın aşırılaştırılmasıdır (Dağ, 2018, s. 152). Transhümanist düşünceye göre sınırlandırılmış ve öngörülen bir geleceğe sahip insanlık, Frommherz'e göre niş bir olgudur ve biyolojiyle değil, kişisel tercihlerle sınırlı bir insanlığı savunmaktadır (Frommherz, 2017, s. 1). More'un "True Transhumanism: A Reply to Don Ihde" adlı yazısında transhümanizmin ilgilendiklerini şöyle tanımlar:

> i. Transhümanizm mükemmellik veya cennetle değil sürekli iyileştirme ile ilgilidir.
>
> ii. Transhümanizm, mükemmel teknolojik çözümleri garanti etmemek üzere doğanın akılsız 'tasarımını' geliştirmekle ilgilidir.
>
> iii. Transhümanizm, bedeni mekanize etmekle değil, morfolojik özgürlükle ilgilidir.
>
> iv. Transhümanizm, belirli gelecekleri tahmin etmekle değil, temelde daha iyi gelecekleri şekillendirmeye çalışmakla ilgilidir.
>
> v. Transhümanizm, her şeyi bilen bir sebeple değil, eleştirel rasyonalizmle ilgilidir (More vd., 2011, s. 63).

Transhümanistler, insanın potansiyelini teknolojinin olanaklarıyla geliştirmeyi hedefleyerek yeni bir insanlık anlayışı ortaya koymaktadırlar. Transhümanizm, bireyin fiziksel, bilişsel ve ahlaki kapasitesini artırarak "daha üstün" bir insan yaratmanın, daha iyi bir dünya inşa edeceğine duyulan inanç üzerine temellenmektedir. Akçay'a göre transhümanistler yaşama hakkının kimsenin elinden her ne sebeple olursa olsun alınmaması gerektiğini savunmaktadır. İnsanlık, her çağda hayatta kalmanın yollarını keşfetmiş ve bu becerisini sürdürmüştür; günümüzde ise yaşam süresini uzatmak adına teknolojiyi bir araç olarak görmektedir (Akçay, 2022, s. 54). "Transhümanist düşüncede hiç kimse ölmek istemez, ölüm

kötülüktür. Transhümanizme göre insan kişisel ölümsüzlüğü başarırsa tedirgin olmayacaktır" (Dağ, 2018, s. 121). Bostrom'a (2011, s. 25) göre transhümanistler, insan geliştirme teknolojilerinin çeşitli riskler ve dikkatle ele alınması gereken tehlikeler barındırdığını kabul etmekle birlikte, bu teknolojilerin insanlık için büyük faydalar sağlayacak önemli bir potansiyele sahip olduğuna inanmaktadır. Francis Fukuyama ise transhümanizmi dünyadaki en tehlikeli fikir olarak görür ve bunu sosyal adalete yönelik meydan okumalarla sebeplendirir (Fukuyama, 2004).

2. Bibliyometrik Analizlerin Transhümanizm ve İlgili Alanlardaki Kullanımı

Bilimsel literatürün nicel analizinin yapıldığı bibliyometride, araştırma alanlarının evrimini keşfetmek için büyük veri setleri sistematik bir şekilde incelenir (Donthu vd., 2021, s. 285). 1895-1944 yılları arasında Science dergisinin editörlüğünü yürüten James McKeen Cattell, bibliyometrinin temellerini atan ve bilimsel verilerin düzenli olarak toplanmasına öncülük eden bir isim olarak bilinmektedir (Godin, 2006; Ninkov vd., 2021). Birçok farklı alanda bibliyometrik analizlere rastlanmaktadır. Bibliyometrik analizler, bilimsel bilginin yapısını ve gelişimini incelemek için çeşitli yöntemler sunsa da zamanla özellikle atıf analizleri bu alandaki en yaygın yaklaşımlardan biri hâline gelmiştir. Bilinen ilk atıf analizi çalışması 1927 yılında Gross ve Gross tarafından Journal of the American Chemical Society dergisinde yayımlanan makalelerin kaynakçalarındaki atıfları incelediği ve bulguları, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir üniversite kütüphanesinin dergi abonelik politikasını oluşturmak için kullandığı bir çalışmadır (White, 1985, s. 39).

Trabskaia ve diğerlerinin "A Bibliometric Analysis of Social Entrepreneurship and Entrepreneurial Ecosystems" adlı makalesi, sosyal girişimciliğin girişimcilik ekosistemleriyle ilişkisini bibliyometrik bir analiz yoluyla incelemektedir. Çalışma, sosyal girişimciliğin toplumsal sorunların çözümündeki artan önemine dikkat çekerek, bu alandaki ekosistemin daha iyi anlaşılabilmesi için kapsamlı araştırmalara ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Sonuç olarak, sosyal girişimcilik alanında önemli ilerlemeler kaydedilmiş olmasına rağmen, ekosistemin tanımlanmasında henüz bir fikir birliğine ulaşılamadığı ve bu alanda daha derinlemesine araştırmalara gereksinim duyulduğu belirtilmektedir (Trabskaia vd., 2023).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) ve Sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi 2001-2020 dönemine odaklanarak bibliyometrik bir analizle inceleyen bir diğer çalışma, bu alanda üretilen bilimsel yayınların sayısındaki hızlı artışı ve sürdürülebilir kalkınma, paydaş önemi ve iş etiği gibi tematik alanları ortaya koymaktadır. Avrupa'daki araştırmacıların ve kurumların, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına (SKA) ulaşılmasına yönelik katkılarının belirgin bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Meseguer-Sánchez vd., 2021).

Sosyal medya platformları üzerinden yayılan dezenformasyonu ele alan akademik literatürü bibliyometrik yöntemlerle inceleyen bir diğer çalışma, 2010-2020 yılları arasında yayımlanan 264 hakemli makaleyi analiz etmiş; siyaset, din ve halk sağlığı gibi temalar öne çıkarmıştır. Araştırma, özellikle siyasi istikrarsızlık ve toplumsal huzursuzluk dönemlerinde, sosyal medyanın dezenformasyon yayılmasındaki kritik rolüne dikkat çekmektedir. Dezenformasyonun kullanıcılar üzerindeki bilişsel etkisini tartışan makale, sosyal medya okuryazarlığının geliştirilmesinin bu sorunun çözümünde hayati bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır (Akram vd., 2022).

"Bibliometric Analysis of Social Robotics Research: Identifying Research Trends and Knowledgebase" adlı makale, 1990-2016 yılları arasındaki yayın trendlerini inceleyerek robotik alanında, özellikle sosyal robotik üzerine bir bibliyometrik analiz sunmaktadır. Sosyal robotik, robotik alanında küçük ancak hızla büyüyen bir alt alan olarak öne çıkmakta, insan-robot etkileşimi ve bakım hizmetlerindeki uygulamalar gibi konuları içeren sekiz ana araştırma kümesi belirlenmektedir. Çalışma, sosyal robotik alanındaki yayınların hızla arttığını ve bu alana yönelik artan bir ilgi ve yatırım olduğunu vurgulamaktadır (Mejia & Kajikawa, 2017).

İletişim alanında Türkiye'de yapılan bir bibliyometrik çalışma ise 2020-2022 yılları arasında önde gelen dergilerdeki yayınları inceleyerek dijital medya, sosyal medya ve COVID-19 gibi konularda dikkat çeken eğilimleri belirlemiştir (Karşu Cesur vd., 2024). Tosyalı'nın COVID-19 Konulu Medya ve İletişim Çalışmalarının Bibliyometrik Profili adlı çalışmasında, pandeminin ilk yılında Dergipark'ta yayımlanan 157 makale bibliyometrik ve atıf analizi yöntemleriyle incelenmiştir.

Çalışmada sağlık iletişimi, yeni medya ve gazetecilik gibi başlıca konuların ele alındığı ve araştırmaların %64,3'ünde nitel metodolojinin kullanıldığı görülmüştür. Elde edilen bulgular, COVID-19 bağlamında iletişim alanında odaklanılan alt konulara ve iletişim literatürünün genel yapısına dair kapsamlı bir perspektif sunmaktadır (Tosyalı, 2021).

"Din Psikolojisi Temalı Uluslararası Araştırmaların Bibliyometrik Analizi" başlıklı çalışma, 1898-2023 yılları arasında din psikolojisi konulu 1112 uluslararası yayını kapsamlı bir bibliyometrik analizle sunmuş ve din psikolojisinin gelecekteki yönelimlerine dair stratejik öngörülerde bulunmaya katkı sağlamıştır (Süzgün & Yılmaz, 2024). Yenilik ekonomisi alanında yapılan 3509 çalışmayı bibliyometrik açıdan inceleyen bir diğer çalışma ise son 20 yılda gerçekleşen eğilim ve trendleri ortaya koymuştur (Akgül vd., 2020). Sosyal bilimler literatürüne dair yapılan bir başka analiz ise, bilimsel disiplinlerin genişleyen bilgi alanlarını görselleştirmek için kullanılan teknikleri inceleyip özellikle; bibliyometri, atıf analizi ve bilgi görselleştirme alanlarındaki yöntemleri ele alarak, bilimsel bilginin haritalandırılmasında kullanılan tekniklerin karşılaştırmalı bir analizini sunmaktadır (Börner vd., 2003). Medya alanında bir çalışma, bibliyometrik ve tematik analiz yöntemleriyle medyanın çoklu görevliliğini haritalayarak, alanın ana eğilimlerini, odak konularını ve gelecekteki araştırmalar için önerilerini ortaya koymaktadır (Beuckels vd., 2021). Çelik, Türkiye'deki medya ve şiddet konularına dair yapılan bilimsel yayınları inceleyerek, 2000'li yıllardan itibaren bu alandaki araştırmaların arttığını ve özellikle yeni medya platformlarının şiddet temalı içeriklere olan ilgiyi artırdığını tespit etmiştir (Çelik, 2024). Bir diğer örnek ise hegemonik erkeklik ve medya üzerine yapılan bir bibliyometrik analizdir. Bu çalışma, medya içeriklerinin erkeklik temsillerini nasıl şekillendirdiğini ve hegemonik erkekliğin toplumsal güç ilişkilerindeki yerini analiz etmektedir. Çalışma, bu bağlamda medya yayınlarının erkek egemenliğini nasıl meşrulaştırdığını ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini nasıl pekiştirdiğini incelemektedir.

Transhümanizm kavramı da disiplinlerarası bir perspektifle ele alınarak çok yönlü bir şekilde incelenmektedir. Bu bağlamda, Tekin ve Özdemir editörlüğünde hazırlanan Transhümanizm ve Posthümanizm: Disiplinlerarası Bir Çalışma adlı eser,

kavramların tarihsel kökenlerinden dijital çağdaki yansımalarına, birey ve toplum üzerindeki etkilerinden etik ve ontolojik tartışmalarına kadar geniş bir yelpazede değerlendirmeler sunmaktadır. Eserde, transhümanizm ve posthümanizmin İslam, Hristiyanlık ve diğer dini perspektifler bağlamında ele alınmasının yanı sıra bu ideolojilerin teknoloji, insan doğası ve toplumsal dönüşüm üzerindeki etkileri de tartışılmaktadır (Tekin & Özdemir, 2021). Transhümanizmin etik ve toplumsal boyutları, alanın en fazla incelenen yönlerinden biridir. Bostrom'un ve Savulescu'nun editörlüğünü yaptığı "Human Enhancement" (Bostrom & Savulescu, 2009) kitabı, transhümanizmin etik boyutlarını detaylandırmaktadır.

Bostrom'un yazdığı, "In Defense of Posthuman Dignity" (İnsan Sonrasının Onurunun Savunulması) isimli makale, insan doğasının dönüştürülmesi yoluyla elde edilebilecek faydalar ile bu değişimlerin doğurabileceği etik sorunlar arasında denge kurmaya çalışmaktadır (Bostrom, 2005). Bostrom'a göre, insan sonrası dönemde oluşabilecek yeni varlıkların da ahlaki statülerine uygun şekilde saygı görmeleri gerekir. Makalede öne çıkan bir başka önemli nokta, insan sonrası gelişimin etik olarak savunulabilir olduğuna dair argümanlardır. Bostrom, insan kapasitesini artırmanın yalnızca bireysel değil, toplumsal açıdan da pozitif sonuçlar doğurabileceğini belirtir.

More'un, "The Philosophy of Transhumanism" adlı çalışması, transhümanizmin temellerini açıklığa kavuşturmayı hedeflerken (More, 2013), McNamee ve Edwards ise "Transhumanism, Medical Technology and Slippery Slopes" adlı çalışmalarında transhümanizm ve tıp konularına odaklanmış (McNamee & Edwards, 2006), Hughes "Contradictions From The Enlightenment Roots of Transhumanism" makalesiyle transhümanizmin aydınlanma kökenlerindeki çelişkileri incelemiştir (Hughes, 2010). James Brusseau'nun çalışması, yapay zekâ ve insan varlığı arasındaki etkileşimi posthümanizm, transhümanizm ve yeni ortaya atılan genhümanizm kavramları üzerinden incelemektedir. Çağdaş teknolojik zorlukları ele almak ve toplumsal anlayışı geliştirmek için filozoflar ve yapay zekâ mühendislerinin iş birliğine duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. YZ'nin dönüştürücü potansiyelini vurgulayan Brusseau, etik sonuçlarının da dikkatli bir şekilde değerlendirilmesini teşvik etmektedir (Brusseau, 2023).

Transhumanism, Ethics and the Therapeutic Revolution adlı kitap, transhümanist tıbbi teknolojilerin Hristiyan etik çerçevesinde değerlendirilmesini ele almakta ve geçmiş tıbbi gelişmelere verilen tepkilerden yola çıkarak, gelecekteki yenilikçi teknolojilere dair bir etik değerlendirme yöntemi önermektedir (Goundrey-Smith, 2023).

Dağ, transhümanizmi işlediği "Transhümanizm: İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü" ve "İnsansız Dünya: Transhümanizm" kitaplarında teknolojiyle birlikte radikalleşen hümanizm ve geçilen transhümanizm süreçlerine değinmektedir. Dağ, yapay zekanın katalizör olduğu transhümanizmin, evrimi de arkasına alarak dünyayı ve insanı ciddi dönüştürme hareketi olma" özelliğini taşıdığını vurgulamaktadır (Dağ, 2018b, 2021).

Akçay, "Biyoteknoloji Çağında İnsan Kalabilmek" adlı kitabında transhümanizm ve insan sonrasına bir bölüm ayırmış; ölümsüzlük arayışı, etik sorunlar, posthumana geçiş, insan sonrası ve tekillik konularını işlemiştir. Kitap, insanın kendisini kendi istekleri doğrultusunda özgürce değiştirmesi ve bu değişikliğin sadece fiziksel olarak değil genlerimizde ve kalıtsal olarak yapılmasının doğuracağı etik sorunlara değinmektedir (Akçay, 2022). Edman'ın editörlüğünü yaptığı, "Transhümanizm ve Karşılaştırmalı İzdüşümü" adlı kitap ise insan ve makinenin birleşiminin ya da Tanrıcılık oynamanın sonunu tartışmaktadır (Edman, 2019).

3. Yöntem

Bu çalışmada transhümanizmin Türkçe literatürdeki durumunun ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni, makale yayın süreçlerinin elektronik ortamda yönetilmesini sağlayan bir alt yapı hizmeti olan Dergipark platformundaki dergilerde yayınlanan makalelerdir. 2024 verilerine göre bu platformdaki dergi sayısı 2.519, DergiPark günlük ortalama kullanıcı sayısı ise 100.009'dur.

25 Eylül- 15 Aralık 2024 tarihleri arasında Dergipark'ta transhümanizm kelimesi aratılınca toplam 85 sonuç ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlardan 64'ü araştırma makalesi, 7'si kitap incelemesi, 6'sı derleme, 2'si editöre mektup, 1'i çeviri, 1'i teorik makale, 1'i konferans bildirisi ve 1'inin de sanat ve edebiyat türlerinde

yayınlar olduğu görülmüştür. Arama sonuçları, makale türü alanından "araştırma makaleleri" ve "teorik makaleler" seçenekleri işaretlenerek daraltılmış ve bu çalışmada teorik ve araştırma makaleleri (65) incelenmiştir. "İslam Hukuk Felsefesi Açısından Toplumsal Değişim Karşısında Kadının Dönüşüm Meselesi 1" adlı makalede bu sonuçlar arasında çıksa da transhümanizm ne anahtar kelimelerinde ne başlığında geçmemekte ayrıca konusu da ilgili olmadığından incelemeye dahil edilmemiştir.

Sonuç olarak bu araştırmada, 64 makale aşağıdaki araştırma soruları kapsamında incelenmiştir:

1. Transhümanizm makalelerinin sayısı zamanla artmakta mıdır?
2. Makalelerin sayfa sayısına göre dağılımı nasıldır?
3. Makalelerde en sık kullanılan anahtar sözcükler hangileridir?
4. Makalelerin yayın diline göre dağılımı nasıldır?
5. Makalelerde transhümanizm en çok hangi konularda ele alınmıştır?
6. Makalelerde hangi araştırma yöntemi kullanılmıştır?
7. Makalelerin yazar sayısı ve unvanlara göre dağılımı nasıldır?

Makaleler, araştırma sorularını yanıtlayacak şekilde yıl, sayfa sayısı, anahtar sözcük sayısı, yayın dili, konusu, araştırma yöntemi, yazar sayısı, yazarların unvanları bakımından sınıflandırılarak araştırmanın veritabanı oluşturulmuştur. Her makale, anahtar kelimeleri ve kavramsal çerçevesi göz önünde bulundurularak en çok ilişkilendirilebileceği tek bir konu başlığı altında sınıflandırılmıştır. Araştırmaların yöntem tespitinde ise yazarların makalelerinde yaptıkları tanımlamalar temel alınmıştır.

4. Bulgular

4.1. Makalelerin Yıl, Sayfa Sayısı, Anahtar Sözcük ve Yayın Diline Göre Dağılımı

2012-2024 yılları arasında yayınlanan 64 makalede incelenen toplam sayfa sayısı 1242'dir. En çok makale Tablo 1'de görüldüğü üzere 2022 yılında (17) yayınlanmıştır. 2022 yılından önce ise her sene artarak yayınlanmaya devam eden

çalışmaların 2023- 2024 yılında ve çalışma kapsamında incelenen tarihlerde sayılarının eşit olduğu (13) görülmüştür.

Tablo 1: Makale Yıllarına Ait Tablo

Yıl	Adet	Yüzde
2012	1	2%
2018	2	3%
2019	2	3%
2020	5	8%
2021	9	14%
2022	17	27%
2023	13	20%
2024	15	23%
Toplam	**64**	**100%**

İncelenen makalelerin 51'i Türkçe, 13'ü İngilizce dilinde yayınlanmıştır. Makalelerde 184'ü benzersiz olmak üzere toplam 311 anahtar sözcük kullanılmıştır. En sık kullanılan ilk beş anahtar sözcük "Transhümanizm" (56), "Yapay Zekâ" (13), "Posthümanizm" (10), "Ölümsüzlük" (7) ve "Teknoloji" (6) şeklindedir. Anahtar sözcüklere ilişkin kelime bulutu Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1: Anahtar Sözcüklere İlişkin Kelime Bulutu

4.2. **Makalelerin Konu ve Yöntemlerine Göre Dağılımı**

Tablo 2'ye göre makalelerde en çok ele alınan konu "din"dir. Bu bağlamda, transhümanizmin dini bir nitelik taşıyıp taşımadığı, geleneksel dinlerle hangi yönlerden örtüşüp örtüşmediği ve karşılıklı yaklaşımlar (Gece & Binay, 2024); transhümanizm ve yapay zekâ üzerinden geliştirilen insan tanımlarının kelâmi açıdan değerlendirilmesi (Bal & Sarıkaya, 2022); kelâm ilminde varlık taksimi bağlamında ölümsüz varlık tanımı (Can, 2022); Kur'an, hadis ve tefsir ışığında transhümanizmin ele alınışı (Doğan, 2021); mükerrem insandan mükemmel insana geçiş (Turhan, 2023); "süper Müslüman" kavramının analizi (Kılıç Ahmedi, 2021); din ve teknoloji etkileşiminde yapay zekâ ve transhümanizm ilişkisi (Acar, 2023) gibi konular tartışılmıştır. Ayrıca "Terasem trans-din" hareketinin dinler tarihi açısından incelenmesi (Yeşilyurt & Yeşilyurt, 2022); ölümsüzlük iddiasının Kur'an açısından değerlendirilmesi (Feyzi & Bilgiz, 2023); dijital modernizm bağlamında transhümanizmin bir inanç formu olarak ele alınması (Ahmedi, 2024); Hıristiyanlıktaki imago Dei öğretisinin transhümanist düşünceyle ilişkisi (Yeşilyurt, 2020); dijitalleşmenin "aklın korunması" ilkesi çerçevesinde İslam hukuku açısından analizi (Eminoğlu, 2023); Hıristiyan transhümanizmi örneğiyle din-teknoloji etkileşimi (Yeşilyurt, 2021); teknolojinin insan kaderi üzerindeki etkileri ve bu bağlamda "tekno-kadercilik" ile "tekno/siber-insan" kavramları (Ergün, 2022) gibi çalışmalar da yer almaktadır. Ayrıca, transhümanist yaklaşımların İslami perspektiften ele alındığı (Bouzenita, 2018) ve Türk aile yapısındaki dönüşümlerin aile-din ilişkisi bağlamında incelendiği (Demir, 2022) araştırmalar da söz konusudur.

En çok incelenen ikinci konu "felsefe"dir. Neitzsche'nin übermensch (üstinsan) kavramının transhümanizm açısından değerlendirilmesi ve bu kavramın hümanizmden transhümanizme, transhümanizmden de posthümanizme geçişi (Demir & Afacan Tozoğlu, 2023); Kierkegaard'ın varoluş aşamaları ve transhümanizmin insanı (Serpil & Karaca, 2023); zihin yükleme teknolojisinin kişisel kimlik problemi ile ilişkisi (Ganioğlu, 2024); Gazali'nin ahlak anlayışının teknolojik insanın maneviyatında kullanılabileceği (Çelik, 2012); ütopya ile bağlantılı olarak insana tanrısal vasıflar yüklenmesi ve transhümanist amaçlar doğrultusunda H. G. Wells'in "Tanrı İnsanlar" eserinin değerlendirilmesi (Avcı, 2024); yaratılışa müdahale olarak

görülen transhümanizmin evrim bağlamında ele alındığı (Dağ, 2019) çalışmalar mevcuttur. Ayrıca insanın simülakr olma hâlinin sona erdiği ve transhümanist düşünceyle bilinçli olarak yapay bir varlığa dönüştürülme çabası (Günay, 2023); transhümanist değerlerle Z kuşağının değer eğilimleri arasındaki örtüşmeler (Demir, 2022); insanın ontolojik statüsündeki değişimin yol açabileceği sorunlar (Aydeniz, 2020); insan-makine ilişkilerinin etik, ontolojik ve epistemolojik boyutları (Ceran Karataş, 2024); yapay varlıkların Tanrı'ya başkaldırı olup olmadığı sorusu (Gültekin, 2021); ölümsüzlüğün ölüm karşısındaki dayanılmazlığı (Bahadır, 2024); siborg kavramı ve siberfeminizmin transhümanizm bağlamında ele alınışı (Akıcı Tayanç, 2022) ile adalet erdemi çerçevesinde transhümanist söyleme yönelik eleştiriler (Umut & Yeşilkaya, 2022) de diğer çalışmalardandır.

"Edebiyat" makalelerde en çok incelenen üçüncü konudur. Murat Menteş'in Antika Titanik (Menteş, 2018) romanındaki transhümanist ve posthümanist ögelerin tespiti (Atakur & Gariper, 2023); Octavia Butler'ın Dawn (Butler, 1987) romanının, bilimsel ütopik bakış açısıyla gelişmiş bir yaşamı yeniden düzenlemeyi amaçlayan transhümanizm ışığında incelenmesi (Ayan, 2019); Jules Verne'in Ay'a Yolculuk (Verne, 1865) ve Ayın Çevresinde Seyahat (Verne, 1869) başlıklı erken dönem yapıtları ile serinin üçüncü ve son romanı olan Ne Altı Var Ne Üstü (Verne, 1889) başlıklı geç dönem yapıtındaki teknoloji söylemleri, çağdaş ve birbiriyle ilintili olan transhümanizm ve posthümanizm kavramları çerçevesinde ele alımı (Turan, 2022); Richard K. Morgan'ın Takeshi Kovacs üçlemesinde transhümanizme yönelik geliştirilen eleştiriler ve transhümanist iddialardaki çelişkiler (Bingöl, 2024); transhümanist klonlama ve nakil teknolojilerinin hem bireysel hem de sosyal düzeyde insan yaşamı için zararlı sonuçlar doğurma potansiyeline sahip olduğunun anlaşılması için Egan'ın "Ekstra" öyküsünün (Egan, 1990) eleştirel bir transhümanist analizi (Kızılay, 2023); Nâzım Hikmet'in, "Makinalaşmak" şiirini transhümanist ögeler açısından inceleyen (Tunç, 2021); Kazuo Ishiguro'nun Beni Asla Bırakma (Ishiguro, 2005) adlı romanının distopya evrenindeki posthümanist izleri (Gözen vd., 2022); James Tiptree, Jr.'ın Uzaktan Kumandalı Kız (Tiptree, 1973) adlı kısa romanının posthümanist teknofeminist bir metin olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği yönündeki araştırmalardan oluşmaktadır. Ek olarak

transhümanizmle insan kavramının özünü sorgulayan posthümanizmi birbirlerinden ayırt edecek özellikleri tartışmaya açan (Ağın, 2020); Klara ile Güneş (Ishiguro, 2021) ve Algernon'a Çiçekler'indeki (Keyes, 1959) eleştirel posthümanist bakış açıları ile teknolojik ilerleme ve insan özünün potansiyel kaybıyla ilişkili etik ve ahlaki ikilemlere odaklanan (Adıgüzel, 2024); transhümanizmin edebiyat ve sinemada olan iz düşümleri adına R. Scott'un yönettiği "Blade Runner" filmi ve "Neuromancer" romanının (Gibson, 1984) tahlillerinin yapılması (Dağ, 2018a); Henceforward (Şimdiden Sonra) (Ayckbourn, 1987) oyununda transhümanist düşünce ve post-insan durumu merkeze alarak, 'insan sonrası durumu' irdeleyen (Özata, 2023) ve Temel Parçacıklar (Houellebecq, 2022) romanında transhümanizm izlerini eleştirel bir yaklaşımla inceleyerek, insanlığın sınırlarının aşılmasının potansiyel sonuçlarını ve teknolojinin yönlendirdiği bir geleceğe dair yazarın fikirlerini analiz etmeyi amaçlayan (Şengel, 2024) çalışmalar bu kategoride yer almaktadır.

Tablo 2: Makalelerin Konularına Göre Dağılımı

Konu	Adet	Yüzde
Din ve Transhümanizm	16	25%
Felsefe ve Transhümanizm	14	22%
Edebiyat ve Transhümanizm	12	19%
Sinema, TV ve Transhümanizm	10	16%
Sanat ve Transhümanizm	6	9%
Hukuk ve Transhümanizm	2	3%
İletişim ve Medya Çalışmaları	2	3%
Diğer	2	3%
Toplam	**64**	**100%**

Transhümanizm, sinema ve TV dünyasında da insanlık, teknoloji ve etik arasındaki sınırların sorgulandığı bir konudur. Bu bağlamda; Avatar II: Suyun Yolu filmi üzerinden transhümanizm ve biyoetik ilişkisi (Güler & Coşkunsever, 2024); The Future Of belgeselinde "yapay zekâ" ve "transhümanizm" kavramlarının analizi (Tufan, 2023); Kabuktaki Hayalet filmi aracılığıyla transhümanist öğretilerin

sinemaya yansımaları (Tan & Armutlu, 2024); Değiştirilmiş Karbon (Altered Carbon) dizisinde ölümün ertelenmesine dayalı biyopolitika tartışması (Küngerü, 2022); Upload dizisinde dijital çağda sanal bir ahiret yaratma girişimi ve ölümsüzlük arayışı (Akkaya, 2022) ele alınan çalışmalardandır. Ayrıca Transcendence (Evrim) filminin transhümanist perspektifle değerlendirilmesi (Berk, 2022); Altered Carbon dizisi üzerinden etik sorunların ütopik/distopik imgelerle tartışılması (Topal & Alanka, 2021); Her filminde teknolojiler aracılığıyla insanın fark edilmeden kontrol edilmesi (Kıycı, 2022); Paradise filminde yaşlanma, bedenin metalaşması ve yaşam hakkı bağlamında transhümanizm/posthümanizm tartışmaları (Arslaner Hamarat & Gürses Köse, 2024); ve senaryosu yapay zekâ tarafından yazılan Mr. Puzzles Wants You To Be Less Alive filminin değerlendirmesi (Yetkiner & Öztürk, 2022) de bu kategoriye dâhildir.

Sanat kategorisinde; Joanna Grochowska, Stelarc, Agi Haines, Mike Monahan ve Neil Harbisson'ın sanatsal pratikleri üzerinden bedenin bilim, teknoloji ve sanat ekseninde incelenmesi (Buğra Özer & Nükte Dinçer, 2022); transhümanizm ile yapay zekâ arasındaki ilişkilerin grafik tasarıma etkisi (Artut & Kanat, 2024); yapay zekâya sahip OBv2 adlı algoritmanın sanat ve sanatçı kavramlarını nasıl ele aldığı, üretim süreci ve uygulamaları (Ballı, 2020a); ölüm kavramının sanattaki yansımaları üzerinden 'memento mori'den 'immortalitas'a geçişin neden ve nasıl gerçekleştiğinin sorgulanması (Yıldırım, 2024); algoritma ve yapay zekânın günümüz sanatındaki etkilerinin transhümanizm ve posthuman bağlamında değerlendirilmesi (Ballı, 2020b) ile sanatın, insanın yaşamı algılama biçimiyle ilişkilendirilerek ele alındığı (Güney, 2024) çalışmalar yer almaktadır.

Medya ve iletişim konularındaki çalışmalar; B. Engel tarafından önerilen 7 tür "Jakyll & Hyde" özelliği ve bunların reklamlarda transhümanizm penceresinden bireyin tüketilmesi sonrası nasıl üst-insan modelini inşa etmede kullanıldığı, transhümanizmi konu alan bir reklama gelen sosyal medya twitlerinin analizi ile gösteren (Güdüm, 2021) ve Cyberpunk 2077 adlı oyunun transhümanist yaklaşım çerçevesinden incelendiği çalışmalardır (Sepetci & Küngerü, 2022).

Hukuk alanında incelenen makaleler ise transhümanist talepler ve pratikler karşısında insan onuru, özgürlük ve eşitlik ideallerinin nasıl etkilenebileceğini (Çıtak,

2020) ve hukuk sistemi ile transhümanistik anlayışın yarattığı onto-robotik temsiliyet arasındaki çatışmayı ele alan (Kılıç, 2021) çalışmalardır.

Diğer kategorisinde bir adet sosyoloji ve bir adet de savaş konulu makale yer almıştır. Sosyoloji temalı makalede Čapek'in kaleme aldığı kurgusal dünyada yer bulan siyasal çatışma hatları ve gelecek tahayyülleri analiz edilirken (Derin, 2023); savaş temalı makalede ise teknik ve politik felsefenin kavram setlerini kullanarak tekniğin savaş stratejileri üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir (Boyacı, 2023).

Tüm makaleler nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Makalelerin %64'ünde literatür taraması kullanılmıştır. Makalelerin 5'inde Film/Dizi Analizi, 6'sında Roman İncelemesi, 4'ünde İçerik Analizi, 4'ünde Betimsel Analiz, 2'sinde Doküman Analizi, 2'sinde Göstergebilimsel Analiz ve 2'sinde Oyun Analizi ve 1 makalede de duygu analizi kullanıldığı anlaşılmıştır.

4.3. **Yazarlara İlişkin Bulgular**

Makalelerin 47'si (%73) tek yazarlı, 16'sı (%25) iki yazarlı ve 1'i ise (%2) altı yazarlıdır. Makalelere 85 farklı yazar katkı sağlarken, 4 kişi 2'şer makalede 77 kişi ise 1'er makalede yazarlık yapmıştır. Yazarların unvanlarına göre dağılımı incelendiğinde, 23'ü doçent doktor, 19'u doktor öğretim üyesi, 9'u doktorken 2'si profesör doktordur. 4'ü öğretim görevlisi kadrolarında çalışan yazarların 3'ü doktor öğretim görevlisi ve 6'sı araştırma görevlisidir. Yazarların 7'si yüksek lisans, 6'sı doktora düzeyinde öğrencilerden oluşmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye'de transhümanizm konulu akademik literatürün bibliyometrik analiziyle kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır. Elde edilen bulgular, 2012 yılından itibaren artan bir akademik ilgi olduğunu göstermektedir. Özellikle 2022 yılında en yüksek yayın sayısına ulaşıldığı görülmüş, bu ilginin 2023 ve 2024 yıllarında da sürdüğü gözlemlenmiştir. Makalelerin büyük çoğunluğu Türkçe olarak yayımlanmıştır. Literatürde transhümanizmle doğrudan ilişkili olan yapay zekâ, posthümanizm ve ölümsüzlük gibi kavramların sıkça ele alındığı anlaşılmıştır. İncelenen makalelerde kullanılan anahtar sözcükler, araştırmaların yapay zekâ, posthümanizm, ölümsüzlük, teknoloji ve din alanları ile bağlantılı

olduğunu göstermektedir. Bu durum, transhümanizmin disiplinlerarası doğasını ve farklı bilim alanlarıyla olan etkileşimini ortaya koymaktadır.

Konularına göre analizler, çalışmaların büyük bir kısmının din ve felsefe ekseninde şekillendiğini göstermektedir. Din alanında, transhümanizmin geleneksel dini değerlerle ilişkisi, ölümsüzlük gibi kavramların dini perspektifte değerlendirilmesi öne çıkmaktadır. Türkiye'de transhümanizmle ilgili çalışmaların büyük çoğunluğunun din ekseninde şekillenmesinin altında yatan nedenler arasında, toplumun kültürel ve dini yapısının da etkisi göz ardı edilemezdir. Transhümanizmin, insanın fiziksel ve zihinsel sınırlarını aşma hedefi, özellikle ölümsüzlük, yaratılışa müdahale ve insan doğasının dönüştürülmesi gibi kavramlar üzerinden geleneksel dini öğretilerle çatışabilmektedir. Bu durum, araştırmacıları transhümanizmi İslam, Hristiyanlık gibi dini perspektiflerden ele alarak, etik ve teolojik boyutları tartışmaya yönlendirmiştir. Aynı zamanda din ve teknoloji arasındaki etkileşim, transhümanizmi "modern bir inanç formu" olarak ele alan yorumları da beraberinde getirmiştir. Bu sebeple, dinî çalışmalar transhümanizm literatüründe merkezi bir konuma yerleşmiştir.

Felsefe alanında ise insanın varoluşsal sorunları, etik tartışmalar ve ontolojik dönüşümler ön plana çıkmıştır. Bunun yanı sıra edebiyat, sinema ve sanat alanlarında transhümanizmin kültürel ve estetik yansımaları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bulgu, transhümanizmin aynı zamanda insan doğasına dair derinlemesine bir kültürel ve ideolojik dönüşüm olarak algılandığını göstermektedir.

Araştırma yöntemlerine bakıldığında, çalışmalarda nitel analizlerin baskın olduğu görülmüştür. Literatür taraması en yaygın yöntem olurken, film, dizi ve roman analizleri de dikkat çekmektedir. Bu durum, transhümanizm konusunun akademik yazında daha çok kuramsal ve yorumlayıcı bir çerçevede ele alındığını göstermektedir. Yazar profilleri incelendiğinde, araştırmaların önemli bir kısmının doçent doktor ve doktor öğretim üyeleri tarafından gerçekleştirildiği, ancak genç akademisyenlerin de konuya katkı sunduğu görülmüştür. Bu çeşitlilik, transhümanizm çalışmalarının akademik gelecekte de ivme kazanabileceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, nicel çalışmaların eksikliği, alandaki metodolojik çeşitliliği sınırlayan önemli bir faktördür. Mevcut çalışmaların büyük bir kısmı nitel

yöntemlere dayanmakta; literatür taramaları, içerik analizleri ve kavramsal çerçeve incelemeleriyle sınırlı kalmaktadır. Bu durum, transhümanizmin toplum üzerindeki etkilerini ölçmek, bireylerin bu kavrama yönelik tutumlarını anlamak veya Türkiye'de transhümanist teknolojilere ilişkin farkındalık düzeylerini belirlemek gibi alanlarda önemli bir boşluk yaratabilmektedir. Özellikle anket ve istatistiksel analizlere dayalı nicel çalışmaların, transhümanizmin toplumsal kabulü, etik algıları ve geleceğe yönelik beklentiler gibi somut veriler ortaya koyarak literatürü sağlamlaştıracağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'deki transhümanizm konulu literatür, disiplinlerarası bir çeşitlilik sergileyerek gelişmekte olan bir araştırma alanı olduğunu göstermektedir. Bu alandaki çalışmaların, teknolojik ilerlemelerin etik, kültürel ve sosyolojik yansımalarını daha derinlemesine analiz etmeye yönelik bir eğilim taşıdığı söylenebilir. Gelecekte, transhümanizmin hukuki düzenlemelere, sosyal politikalara ve insan haklarına olan etkilerini inceleyen daha kapsamlı araştırmaların yapılması, alanın bilimsel gelişimine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Acar, A. K. (2023). Din ve Teknoloji Etkileşiminde Yapay Zeka ve Transhümanizm'e Yaklaşımlar. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *10*(1), 380-406. https://doi.org/10.17859/pauifd.1267034

Adıgüzel, L. (2024). Redefining the Human: Critical Posthumanist Perspectives in Ishiguro's Klara and the Sun and Keyes' Flowers for Algernon. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, *23*(4), 1417-1432. https://doi.org/10.21547/jss.1400837

Ağın, B. (2020). Posthumanism versus Transhumanism: James Tiptree, Jr.'s The Girl Who Was Plugged In. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 277-298.

Ahmedi, E. Ş. (2024). Dijimodernizm Bağlamında Transhümanizm ve Din: Sosyolojik Bir İnceleme. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi*, *7*(2), 387-405. https://doi.org/10.52637/kiid.1524122

Akçay, E. (2022). *Biyoteknoloji Çağında İnsan Kalabilmek* (1. bs). Sarmal. https://www.kitapyurdu.com/kitap/biyoteknoloji-caginda-insan-kalabilmek/610134.html

Akgül, Y., Selçi, B. Y., Geçgil, G., & Yavuz, G. (2020). Yenilik Ekonomisi Üzerine Bibliyometrik Bir İnceleme. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, *6*(1), Article 1. https://doi.org/10.34137/jilses.565275

Akıcı Tayanç, D. (2022). Siborg Manifestosu'na ve Siberfeminizme Yönelik Eleştiriler. *Kocatepe Beşerî Bilimler Dergisi*, 59-77.